

Księżę Stanisław Poniatowski

1754 - 1833

podskarbi wielki litewski, generał lejtnant

- ❖ Nadał prawa miejskie Nowemu Dworowi, dzięki czemu miasto zaczęło się rozwijać, zyskało kształt wzorcowego organizmu miejskiego doby klasycyzmu, na którym wzorowało się wielu architektów i założycieli różnego rodzaju miejscowości.
- ❖ Głosił i wprowadzał w życie równouprawnienie wobec prawa, tolerancję religijną i narodowościową.
- ❖ Propagował oświatę dla każdego, założył w mieście pierwszą szkołę.
- ❖ Wprowadzał najnowsze rozwiązania technologiczne i techniczne, rozwijał przemysł.
- ❖ Był świetnym ekonomistą, wprowadzał nowatorskie rozwiązania finansowe [czynsze].
- ❖ Uważał, że podróże można wykorzystać nie tylko w celach rozrywkowych, ale również jako źródło zdobywania doświadczenia i wiedzy.

*****

Dzieciństwo

Urodził się w **1754** r. jako syn Kazimierza Poniatowskiego najstarszego z braci późniejszego króla Stanisława Augusta i Apolonii z Ustrzyckich. W **1764** r. jego stryj Stanisław został wybrany na króla Polski. W krótkim czasie cała rodzina władcy otrzymała tytuł książy. Młody Stanisław, bardzo zdolny i dobrze wykształcony, był typowany na następcę Stanisława Augusta na tronie. Gdy miał 7 lat jego wychowaniem zajął się stryj. Monarcha sprowadził chłopca do Warszawy i oddał na nauki ojcom teatynom.

*****

Edukacja

Wiosną **1769** roku piętnastoletni książę Stanisław wyruszył w swą pierwszą podróż zagraniczną. Odwiedził Wiedeń, Paryż i Londyn, poznał wiele wybitnych osób, wśród nich prawników, geografów, sławnych podróżników, specjalistów od spraw ekonomii. Wreszcie wyruszył w konny rajd dookoła Anglii, który trwał kilka miesięcy. Po powrocie podjął studia w Cambridge, na kilku wydziałach jednocześnie. Podziwiał nowoczesne rozwiązania społeczne, ekonomiczne i technologiczne. Interesuje się: sztukami plastycznymi, muzyką, naukami ścisłymi, przyrodznawstwem, ekonomią.

*****

Właściciel dóbr

Po powrocie do kraju, na skutek wydarzeń związanych z I rozbiorem Polski, popada w silną depresję. Dla ratowania zdrowia zostaje wysłany do Francji i Włoch. Podróż ugruntowuje wyniesioną z konwiktów teatynów (rodzaj internatu) miłość do kultury klasycznej i jest początkiem pasji kolekcjonerskiej księcia. Wiosną **1776** r. młody Poniatowski powraca do kraju. Połączyły się w nim najlepsze cechy dwóch jego stryjów - króla Stanisława Augusta i prymasa; po pierwszym odziedziczył wartości umysłowe, po drugim stanowczość i konsekwencję. Przed ukończeniem 22 lat stał się bardzo bogatym człowiekiem jako właściciel dóbr korsuńskich, tahananickich, bohusławskich, kaniowskich, horochowskich i **nowodworskich**. Był bardzo dobrym gospodarzem, stale poszerzał stan liczebny posiadłości w drodze ich zakupu i wcielał w życie to wszystko, czego się nauczył podczas swych podróży i studiów w Cambridge. Z jego inicjatywy powstały fabryki sukna, zamszu, jedwabiu, saletry, huta szkła i fabryka zwierciadeł, winnice i fabryka tytoniu. Jako pierwszy w kraju zniósł pańszczyznę w swych dobrach, zastępując ją stałym czynszem.

*****

Działalność publiczna

1776 - poseł na sejm; praca w Komisji Edukacji Narodowej

1780 - poseł na sejm [marszałek stanu rycerskiego Rady Nieustającej]

1782 - 1789 szef Regimentu Gwardii Pieszej Koronnej

starosta podolski

1784-1791 podskarbi wielki litewski

1788-1792 członek konfederacji Sejmu Czteroletniego oraz Konsyliarz Departamentu Skarbowego Rady Nieustającej w 1788 roku.

Krytycznie ocenia postawę polskiej szlachty. Popiera innowacyjne inicjatywy między innymi Wielki Plan Czynszu Generalnego, czym naraża się innym posłom.

*****

Właściciel Nowego Dworu

Okolo **1775** r. staje się właścicielem Nowego Dworu i okolicznych wsi. Reformuje swoje tutejsze majątki, likwiduje pańszczyznę, wprowadzając na jej miejsce opłaty czynszowe. Gwarantuje chłopom opiekę medyczną, budowę szkół, ubezpieczenia przed klęskami i możliwość sądowego dochodzenia praw na właścicielu ziemi, którą uprawiają. Nakazuje przebudować Nowy Dwór w duchu klasycyzmu. Zakłada tu fabrykę sukna. Zezwala na otwarcie drukarni hebrajskiej. Funduje kościół św. Michała, ratusz z kaplicą protestancką, synagogę, szkołę i szpital. **26 VI 1782** r. nadaje Nowemu Dworowi wyjątkowe prawa miejskie. Wyprzedza w tym swoich współczesnych o kilkadziesiąt lat. Przyznaje w nich równość

mieszkańcom wszystkich narodowości, całkowitą samodzielność władzom miasta, niezawisłość sądów miejskich. Zwalnia mieszczan z większości opłat na rzecz dziedzica. W swojej letniej siedzibie w Górze pod Nowym Dworem urządza spotkania wzorowane na Obiadach Czwartkowych stryja, z tą różnicą, że gości na nich najchętniej przedstawiciele nauki.

*****

Obywatel i polityk

Popiera Konstytucję 3 Maja. Uważa jednak, że w ówczesnych warunkach politycznych nie da się zrealizować jej postanowień. W **1790** r. na skutek nagonki politycznej zrzeka się wszystkich funkcji publicznych. Wspiera finansowo powstanie kościuszkowskie, chociaż uważa, że nie ma ono szans na sukces. W **1791** r. zostaje wysłany przez króla w misji politycznej do Austrii. W **1795** r. wyjeżdża na stałe z Polski, sprzedaje wszystkie krajowe posiadłości.

Osiedla się we Włoszech, gdzie kupuje rozległe dobra. Zajmuje się dobroczynnością, zwłaszcza wobec polskich emigrantów, i kolekcjonerstwem.

Umiera we Florencji w **1833** r. Na swoim grobowcu kazał umieścić najważniejsze dokonanie – oczyszczanie chłopów.

*****

Potomkowie

Józef Michał – syn, **śpiewak, kompozytor**, dyplomata włoski, deputowany francuski. Mszę jego kompozycji wykonano na Światowych Dniach Młodzieży w Krakowie oraz w Szczecinie podczas obchodów stulecia niepodległości Polski.

Józef Stanisław – wnuk, oficer francuski.

Anna Maria Ricci – wnuczka, żona Aleksandra Colonna Walewskiego [syna Napoleona] polityka, dyplomaty, dziennikarza, powstańca listopadowego.

Andrzej Poniatowski – żołnierz Pierwszego Pułku Pancernego Brygady gen. Stanisława Maczka. Razem z nią przedostał się do Anglii, a potem walczył w 1944 i 1945 r. na froncie zachodnim. Zginął na polu chwały 22 stycznia 1945r.

Elena Poniatowska – dziennikarka, pisarka, działaczka społeczna [żyje]

Alex Poniatowski – polityk francuski [żyje]

Michel Casimir – polityk francuski, zm. 2002

Ladislav – polityk francuski